

Till

Nacka tingsrätt
Mark- och miljödomstolen

16 december 2020

Skickas endast med e-post: mmd.nacka.avdelning3@dom.se

Mål nr M 1785-20; ansökan om tillstånd till utrivning av del av vattenanläggning m.m. i Järleån vid Järle kvarn, Nora kommun; bemötande

Naturvårdsverket hänvisar till föreläggande från mark- och miljödomstolen den 13 november 2020 (aktbil 101) enligt vilket Naturvårdsverket har förelagts att bemöta yttrande från Nora biologiska förening (NBF) (aktbil 100), föreläggande daterat 18 november 2020 (aktbil 113) med bilagt yttrande från Hagby Kraft AB (aktbil 112) samt underrättelse den 23 november 2020 (aktbil 122) med yttrande från Nora kommun (aktbil 121).

Naturvårdsverket uppfattar att de frågor som tas upp i yttrandena huvudsakligen avser fastighetsförhållandena vid dammen samt frågan om samordning med de omprövningar som ska ske enligt den nationella planen för vattenkraft och bemöter dessa frågor nedan. Avslutningsvis sammanfattas Naturvårdsverkets slutliga yrkanden och villkorsförslag.

1. Fastighetsförhållanden vid Järle kvarndamm

Nora kommun samt NBF ifrågasätter såväl att Naturvårdsverket äger kvarndammen som rätten att vidta ansökta åtgärder.

Som Naturvårdsverket tidigare har bekräftat har en fastighetsbestämning skett för att bestämma gränser mellan bl a Järle 1:25 som ägs av Naturvårdsverket och samfälligheten Bondbyn S:1 samt Järle 1:20, vilken förrättning kommunen också bilagt sitt yttrande. Här framgår att Bondbyn S:1 och Järle 1:20 sträcker sig över ån, och omfattar det område som bron och dammen är belägna inom. Att dessa anläggningar ligger inom området för samfälligheten respektive fastigheten innebär emellertid inte med nödvändighet att de också tillhör samfälligheten/fastigheten, utan anläggningar kan vara fristående (anläggning på ofri grund) eller utgöra tillbehör till en annan fastighet genom servitut eller motsvarande äldre rättighet.

Järnbruksverksamhet och därefter kvarnverksamhet med tillhörande kraftproduktion har bedrivits vid Järle kvarn sedan lång tid tillbaka och nuvarande dammanläggning

har funnits på platsen för att möjliggöra denna verksamhet. Såvitt framgår av avtalet från 1979 övertog Naturvårdsverket kvarnrörelsen med tillhörande anläggningar och rättigheter. Dessa anläggningar tillhörde således inte fastigheten, utan utgjorde anläggningar på ofri grund och kunde därmed överlåtas genom avtal. Av avtalet framgår även att all rätt att dämna Järleån samt hålla damm, som kunde anses tillhöra kvarnverksamheten också överläts.

Järle 1:25 härstammar från den avsöndring som skedde år 1907, då 38 fastigheter längs Järleån överläts till staten och med överlåtelsen följde all rätt till fiske, grund och vatten i bl a Järleån. Det framgår av förrättningshandlingarna från 1907 att det område som överläts till staten även inkluderade rättigheter för nyttjande av vattenkraften, som var det grundläggande syftet med överlåtelsen. Av kartor från förrättningen framgår att området kring Järle kvarn bestod av två fastigheter på vardera sida ån, och inom dessa fastigheter var kvarndammen och kvarnen belägna. Dessa fastigheter lades därefter, genom förrättning 1981, samman till en enda fastighet.

Det anmärktes i förrättningshandlingen 1907 att inom området belägna vägar inte ingick i överlåtelsen, utan att dessa fortsatte att vara samfälliga för skifteslaget, dvs Bondbyns skifteslag respektive Järle skifteslag. Vid den fastighetsbestämning som skedde 2019 och som kommunen hänvisar till konstaterades detta förhållande och gränserna för Bondbyn S:1 respektive Järle 1:20 fastställdes. Fastighetsbestämningen innebär emellertid inte, såsom kommunen förefaller hävda, att ägandet till dammanläggningen förändrades och inget i förrättningshandlingarna tyder heller på att detta varit avsikten. Det finns således inget som talar för att damm och rätten till dämning m m ingick i samfälligheterna. Inte heller har någon annan än Naturvårdsverket efter övertagandet av fastigheten historiskt tagit ansvar för underhåll eller ifrågasatt att Naturvårdsverket skulle vara ägare av dammen.

Naturvårdsverket vidhåller således att staten äger dammanläggningen och därmed har erforderlig rådighet att ansöka om tillstånd för aktuella åtgärder i egenskap av ägare.

Rådighet föreligger dock även med stöd av 2 kap 5 § lagen med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, och det är uppenbart att ansökta åtgärder syftar till att främja fiske och naturvård. För att undvika eventuell oklarhet rörande rätten att förfoga över de delar av anläggningen som möjligen inte kan anses tillhöra dammkonstruktionen utan del av det område som ingår i Bondbyn S:1 respektive Järle 1:20 kompletterar Naturvårdsverket sitt yrkande om tvångsrätt till att även avse även denna samfällighet och fastighet. Såväl Bondbyn S:1 som Järle 1:20 har redan angivits som sakägare i målet. Intrånget torde vara obefintligt och ingen ersättning erbjuds.

2. Samordning med NAP

Hagby Kraft AB såväl som NBF framför synpunkter rörande behov av samordning med de omprövningar som ska ske för moderna miljövillkor enligt den nationella planen för vattenkraften. Som noteras ingår inte Järle kvarn i den nationella planen,

och någon vattenkraftproduktion avses inte att bedrivas. Det är svårt att se skälen för varför en samordning med övriga anläggningar skulle vara fördelaktigt då något tekniskt samband inte föreligger samt en utrivning har positiva effekter för vattenmiljön. De mer komplicerade avvägningar som har skett vid Järle kvarn avser avvägningen mellan naturmiljöintressen och kulturmiljöaspekter, och utfallet av denna avvägning är oberoende av om utrivning sker eller fiskvägar anläggs vid andra anläggningar i ån.

3. Naturvårdsverkets talan

Nedan redovisas Naturvårdsverkets slutliga yrkanden och villkor efter de ändringar som skett under skriftväxlingen i målet.

Yrkandena har kompletterats med ytterligare fastighetsangivelser i punkten 1 och 3. Villkoren har justerats utifrån länsstyrelsens kommentarer såvitt avser villkor 5, men bolaget har justerat länsstyrelsens villkorsförslag något för att göra detta tydligare. Det får även påminnas om att bolaget har gjort ytterligare åtaganden i handlingarna men som inte har bedömts lämpliga eller erforderliga att ange som villkor för tillståndet, såsom anläggande av träränna. Åtagandet rörande fiskar och musslor har dock formulerats som ett villkor 6.

3.1 Yrkanden

1. Naturvårdsverket yrkar att mark- och miljödomstolen meddelar tillstånd enligt miljöbalken att inom Nora Järle 1:25, Bondbyn S:1 och Järle 1:20, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som anges i den tekniska beskrivningen, bilaga B,
 - a) riva ut luckor, gåtbalkar och utskovströsklar,
 - b) utföra terrängjustering och biotopvårdande åtgärder upp- och nedströms befintligt dammläge,
 - c) anlägga nya och förstärka befintliga erosionsskydd vid kvarnbyggnaden, dammpelaren i huvudfåran och slänten mot befintliga byggnader på norra sidan av ån, uppströms dammen samt
 - d) uppföra och riva ut erforderliga fångdammar för arbetena under a-c.
2. Naturvårdsverket yrkar vidare att mark- och miljödomstolen med stöd av 7 kap. 7 § andra stycket miljöbalken meddelar dispens från reservatsföreskrifterna för Naturreservatet Järleån för de åtgärder i vatten och på land som behövs för att utföra åtgärderna under punkt 1.
3. Naturvårdsverket yrkar vidare rätt att med stöd av 28 kap. 10 § miljöbalken (tvångsrätt) ta i anspråk gemensamhetsanläggningen Nora Järle ga:3 för byte av trädäck i samband med utrivningen av dämmande anläggningsdelar samt i erforderlig utsträckning även de delar av Bondbyn S:1 och Järle 1:20 som berörs av åtgärderna.

4. Naturvårdsverket yrkar slutligen att mark- och miljödomstolen
 - a) fastställer arbetstiden för ansökta åtgärder till 5 år från den dag domen vinner laga kraft,
 - b) bestämmer tiden för anmälan av oförutsedd skada på grund av de ansökta åtgärderna till 5 år från utgången av arbetstiden,
 - c) föreskriver de villkor som föreslås av Naturvårdsverket samt
 - d) godkänner den till ansökan bifogade miljökonsekvensbeskrivningen (MKB)

3.2 Villkor

1. Arbetena ska utföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad Naturvårdsverket angivit i ansökan eller i övrigt åtagit sig i målet.
2. Arbeten i vatten ska utföras så att störande grumling begränsas i möjligaste mån. Arbeten i vatten ska ske under perioder med låga flöden och erforderlig beredskap ska finnas för att undvika utsläpp av förorenande ämnen.
3. Naturvårdsverket ska vid utförande av ansökta åtgärder innehålla Naturvårdsverkets riktlinjer för buller från byggarbetsplatser, NFS 2004:15.
4. Naturvårdsverket ska i samråd med tillsynsmyndigheten ombesörja erforderlig provtagning av schaktmassor för att säkerställa särskilt omhändertagande av förorenade massor.
5. Arbetena ska utföras med erforderlig kompetens inom relevanta områden och på ett sådant sätt att skador på kulturhistoriskt viktiga anläggningar och konstruktioner minimeras. Inför utförande av arbetena ska en byggnadsteknisk undersökning av anläggningen utföras och genomförandet av ansökta åtgärder ska föregås av samråd med Länsstyrelsen.
6. Fiskar och musslor som uppehåller sig i arbetsområden ska flyttas innan torrläggning sker.
7. Naturvårdsverket ska senast tre månader innan de tillståndsgivna åtgärderna påbörjas ge in förslag till kontrollprogram till tillsynsmyndigheten.

4. Handläggningsfrågor

Naturvårdsverket avser att fysiskt närvara vid huvudförhandlingen i Nacka med tre personer, samt en ytterligare person på distans.

En drönarfilm har tagits fram som ger en god bild av området kring Järle kvarn, som ges in vid förhandlingen tillsammans med övrigt presentationsmaterial. Naturvårdsverket anser därmed inte att det är behövligt med ytterligare syn i området.

Nacka som ovan

Naturvårdsverket genom

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Agnes Larfeldt', written in a cursive style.

Agnes Larfeldt
Advokat

T: + [REDACTED]

E: [REDACTED]

Henrik Malmberg
Jur. kand.

T: + [REDACTED]

E: [REDACTED]